

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

15 stycznia 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Mariusz Łodko (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Jacek Grela

SSN Agnieszka Jurkowska-Chocyk

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 15 stycznia 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej D. M. i M. M.

od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu

z 15 listopada 2021 r., I ACa 1177/21,

w sprawie z powództwa D. M. i M. M.

przeciwko R. w W.

o zapłatę,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu we Wrocławiu do ponownego rozpoznania
i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Jacek Grela

Mariusz Łodko

Agnieszka Jurkowska-Chocyk

UZASADNIENIE

D. M. i M. M. w pozwie wniesionym przeciwko Bankowi w W., prowadzącemu działalność w Polsce w formie oddziału (Bank Oddział w Polsce) domagali się ustalenia, że umowa kredytu hipotecznego z 13 maja 2008 r. indeksowanego do CHF, zawarta pomiędzy powodami jako kredytobiorcami a bankiem SA Oddział w Polsce jako kredytodawcą jest nieważna oraz o ustalenie nieistnienia tej umowy z uwagi na to, że jej postanowienia dotyczące indeksowania są niedozwolonymi postanowieniami umowy, bowiem umożliwiają bankowi jednostronne określenie salda, jak i poszczególnych rat kredytu wyrażonych w walucie obcej. Wnieśli też alternatywnie o uznanie umowy jako umowy kredytu złotówkowego z oprocentowaniem LIBOR plus marża banku i zaliczenia nadpłat na poczet spłaty kredytu.

Sąd Okręgowy w Legnicy wyrokiem z 23 czerwca 2021 r. ustalił nieważność umowy kredytu.

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu wyrokiem z 15 listopada 2021 r. zmienił ten wyrok i powództwo oddalił.

Sąd Apelacyjny przyjął za własne ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego, że 13 maja 2008 r. powodowie zawarli z Bankiem spółką akcyjną Oddział w Polsce, którego następcą prawnym jest pozwany, umowę kredytu na okres 360 miesięcy. Świadczeniem głównym banku był kredyt w wysokości 145 000 zł, indeksowany do waluty obcej – franka szwajcarskiego. Wypłata kwoty kredytu w złotych następowała po kursie kupna CHF, zgodnie z tabelą obowiązującą w banku w dacie wypłaty środków. Poszczególne raty kapitałowo-odsetkowe powodowie spłacali w złotych, po ich przeliczeniu kursem sprzedaży waluty kredytu zgodnie z tabelą obowiązującą w banku na koniec dnia roboczego poprzedzającego dzień wymagalności raty spłaty kredytu. Jeżeli dzień wymagalności raty kredytu przypadał na dzień wolny od pracy, stosowano kurs sprzedaży zgodnie z tabelą obowiązującą w banku na koniec ostatniego dnia roboczego poprzedzającego dzień wymagalności raty spłaty kredytu.

W dniu 19 listopada 2012 r. strony zawarły aneks do tej umowy, ustalając, że spłata udzielonego kredytobiorcom kredytu indeksowanego do waluty obcej następowała będzie w walucie obcej CHF, do której kredyt jest indeksowany, zaś

poszczególne raty kredytu pobierane będą z rachunku bankowego prowadzonego w walucie spłaty, zgodnie z obowiązującym harmonogramem.

Z ustaleń faktycznych wynika również, że klientom banku oferowane były zarówno kredyty złotowe, jak i indeksowane do walut obcych. W latach 2007-2008 popularne były kredyty indeksowane do CHF z powodu niższej stopy procentowej, a w konsekwencji niższej raty obciążającej kredytobiorcę. Powodowie nie posiadali zdolności kredytowej w złotych. Przed zawarciem umowy zostali poinformowani o ryzyku kursowym i podpisali oświadczenia o świadomości ponoszenia ryzyka zawierając umowę kredytu indeksowanego do waluty obcej. Zawierając umowę byli też informowani, że frank szwajcarski jest walutą stabilną, rata kredytu w tej walucie była niższa o 50% od kredytu udzielonego w złotych. Ponadto pracownik banku udzielającego kredytu przedstawił powodom symulację z kilku miesięcy, z której wynikało, że wahania kursu CHF wynosiły 0,20 zł. Sugerował też, że kurs waluty może wzrosnąć lub spaść, ale na akceptowalnym poziomie. Powodowie nie znali zasad ustalania przez bank kursu franka szwajcarskiego. Nadal spłacają raty kredytu.

Sąd Apelacyjny wyjaśnił, że dopuszczalne jest wypłacenie w walucie krajowej transzy kredytu indeksowanego do waluty obcej. Wskazanie innej waluty zobowiązania i innej waluty wykonania tego zobowiązania, jest zgodne z zasadą swobody umów wyrażoną w art. 353¹ k.c. Sąd ten nie podzielił wniosków Sądu pierwszej instancji, że nie wyjaśnienie powodom mechanizmów indeksacji zastosowanych w umowie kredytu, w której bank przyznał sobie również prawo do dowolnego i jednostronnego określania kursu waluty indeksacji, które to postanowienia nie były również indywidualnie negocjowane i skutkują znaczną nierównowagą praw i obowiązków z umowy ze szkodą dla konsumenta, oznacza, że postanowienia indeksacyjne umowy kredytu są abuzywne, nie wiążą konsumentów na podstawie art. 385¹ § 1 i 2 k.c., a ich wyeliminowanie z umowy kredytu powoduje, iż nie jest możliwe utrzymanie jej w mocy, co przemawia za jej całkowitą nieważnością (bezskutecznością). Sąd wyraził również pogląd, że brak jest w naszym porządku prawnym przepisu dyspozytywnego umożliwiającego wypełnienie luki powstałej w umowie kredytu po usunięciu z niej klauzuli

indeksacyjnej, z uwzględnieniem też świadomej woli powodów, domagających się wprost i wyraźnie unieważnienia umowy.

Sąd Apelacyjny wyjaśnił, że błędnie przyjęto, iż ukształtowanie w umowie kredytu praw i obowiązków kontrahentów w taki sposób dawało podstawę do ustalenia jej nieważności. Skutku abuzywności postanowień indeksacyjnych umowy nie można utożsamiać z sankcją charakterystyczną dla wadliwych czynności prawnych z części ogólnej kodeksu cywilnego. Wykładnia oświadczeń woli powodów zaciągających zobowiązanie z umowy kredytu nie uzasadnia twierdzenia, że decydując się na tańszy w obsłudze bieżącej kredyt indeksowany do CHF, nie wiedzieli oni o ponoszonym ryzyku kursowym. Indeksacja kredytu do waluty obcej, jak i wysokość jego oprocentowania, z uwagi na okres trwania umowy (360 miesięcy) musi być przyjmowana przez strony jako czynniki zmienne w czasie i uzależnione od okoliczności, których nie można z góry przewidzieć. Z istoty takiej umowy wynika bowiem, że kredyt będzie spłacany w zmiennych warunkach ekonomicznych oraz z uwzględnieniem aktualnej wartości waluty indeksacji i aktualnego oprocentowania. Konsument zawierając umowę kredytu na znaczne kwoty i na długi czas ma obowiązek podjąć trud zrozumienia podstaw zaciągniętego zobowiązania. Inna wykładania rozumienia praw konsumenta wypacza sens zasady swobody umów z art. 353¹ k.c. i w istocie zwalnia konsumenta z odpowiedzialności za zaciągnięte zobowiązania, jeżeli ten uzna, że warunki umowy przestały mu odpowiadać.

Sąd drugiej instancji wyjaśnił, że indeksacja walutowa w umowie kredytu nie narusza ani zasady nominalizmu, ani też zasady swobody umów z art. 353¹ k.c., jeżeli taka umowa posiada przedmiotowo istotne postanowienia, określone w art. 69 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (dalej: „pr.bank.”). Zastosowanie w umowie kredytu udzielonego w złotych klauzuli indeksacyjnej do waluty kredytu, wprowadza w takiej umowie mechanizm waloryzacji. Takie postanowienia umowne nie są z zasady niedozwolone, chyba że na podstawie art. 385¹ § 1 k.c. postanowienia umowy zawieranej z konsumentem nieuzgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy. W takim wypadku, na podstawie art. 385¹ § 2 k.c., strony są związane umową w pozostałym zakresie, a sankcją ustawową jest wyłącznie bezskuteczność *ex lege* niedozwolonego postanowienia

umownego. Takie wnioski uzasadnione są wykładnią art. 358¹ § 1 i 2 k.c., wprowadzonego do krajowego porządku prawnego w ramach implementacji dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (dalej: „dyrektywa 93/13”), i z uwzględnieniem jej postanowień.

Sąd Apelacyjny przyjął, że postanowienia umowy kredytu upoważniające bank do dokonywania przeliczania sumy wykorzystanego przez kredytobiorcę kredytu na walutę indeksacji (klauzula *spreadu* walutowego) nie dotyczy głównych świadczeń stron w rozumieniu art. 385¹ § 1 zdanie drugie k.c.

Sąd Apelacyjny wyjaśnił też, że postanowienia umowy kredytu określające wysokość zobowiązania powodów, odwoływały się do bankowych tabel określających kurs waluty ustalany w sposób arbitralny, a więc w oparciu o niedozwolone postanowienia umowne. Skutkiem takiego uznania jest eliminacja z umowy całej klauzuli indeksacji. Wyeliminowanie z umowy abuzywnych postanowień indeksacyjnych powoduje, że umowa stron traci możliwość przeliczenia kredytu do waluty indeksacji. Przyjął, że niedozwolone postanowienia indeksacyjne umowy kredytu określone w § 3 mogą być zastąpione średnim kursem NBP na podstawie art. 24 ust. 2 i 3 ustawy z 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim (dalej: „ustawa o NBP”).

Sąd drugiej instancji wyjaśnił, że w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej przyjmuje się, że stosowanie dyrektywy 93/13 nie sprzeciwia się wypełnianiu luk spowodowanych usunięciem z umowy kredytu indeksowanego do CHF nieuczciwych warunków umownych. Możliwość uzupełnienia powstałej luki, jest uzależniona od konkretnych okoliczności faktycznych sprawy, badanych pod kątem skutków jakie wywoła dla konsumenta unieważnienie umowy, oceniane w chwili zawisłości sporu. Decyzja o unieważnieniu umowy, czy zastąpieniu niedozwolonego postanowienia umownego przepisem dyspozytywnym nie została przyznana konsumentowi. Należy ona do sądu orzekającego w sprawie, który ma badać jaki skutek wywoła nieuzupełnienie luki po usunięciu z umowy klauzul abuzywnych. Podstawą uznania nieważności umowy nie jest również represyjny cel przepisów dyrektywy 93/13, a ochrona konsumenta wynikająca z prawa krajowego (art. 385¹

§ 1 i 2 k.c.) oraz dyrektywy 93/13, nie jest absolutna. Konsument nie może decydować o unieważnieniu umowy lub zastąpieniu nieuczciwego warunku, oceniając z ekonomicznego punktu widzenia i własnych interesów, które rozwiązanie jest dla niego korzystniejsze.

W ocenie Sądu Apelacyjnego nie ma podstaw do przyjęcia, że usunięcie z umowy niedozwolonych postanowień indeksacyjnych powoduje unieważnienie umowy w całości. Niedozwolone postanowienia nie wiążą stron, a umowa w pozostałej części jest możliwa do wykonania. Po usunięciu postanowień odsyłających do bankowych tabel kursów waluty obcej, umowa zawiera konieczne elementy umowy kredytu, albowiem do dyspozycji kredytobiorców oddano na czas oznaczony środki pieniężne w określonej kwocie.

Skargę kasacyjną od tego wyroku wnieśli powodowie. Zaskarżyli go w całości, zarzucając naruszenie przepisów prawa materialnego: art. 24 ust. 2 i 3 ustawy o NBP w zw. z art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 w zw. z art. 4 ust. 3 Traktatu o Unii Europejskiej; art. 65 w zw. z art. 385¹ k.c. w zw. z art. 4 ust. 2 oraz art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13; art. 65 w zw. z art. 385¹ § 2 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13; art. 385¹ k.c. w zw. z art. 4 ust. 2 i art. 6 ust. 1 oraz art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13; art. 385¹ k.c. w zw. z art. 4 ust. 3 Traktatu o Unii Europejskiej; art. 353 w zw. z art. 71 w zw. z art. 353¹ 2 k.c., i art. 189 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W ramach pierwszej podstawy kasacyjnej (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.) skarżący powołali przepisy Kodeksu cywilnego oraz dyrektywy 93/13 zarzucając Sądowi drugiej instancji, że: wbrew orzecznictwu TSUE, Sąd ten błędnie uznał art. 24 ustawy o NBP jako przepis dyspozytywny, który może zastąpić niedozwolone postanowienia umowne odnoszące się do indeksacji w umowie kredytu; nieuprawnione rozdzielenie indeksacji od klauzuli *spreadowej*, mimo, że obie łącznie dotyczą głównych świadczeń umowy i zamieszczone w umowie stron mają abuzywny charakter; czy przez uznanie, że indeksacja nie jest postanowieniem abuzywnym, mimo tego, że klauzula ryzyka walutowego jest niejednoznaczna, naraża powodów na ryzyko walutowe, o którym nie zostali dostatecznie poinformowani przez bank. Zarzucili też Sądowi drugiej instancji: niezastosowanie przepisów Kodeksu cywilnego

o niedozwolonych postanowieniach umownych, skutkujące błędną oceną, że umowa bez mechanizmu indeksacji może pozostać w mocy; uznanie, że umowa zawierająca niedozwolone postanowienia umowne regulujące mechanizm indeksacji, pozwalające wierzycielowi na dowolne ustalanie wysokości zobowiązania dłużnika, nie jest sprzeczna z naturą stosunku zobowiązaniowego.

Zarzuty skargi kasacyjnej są zasadne.

Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym skargę kasacyjną w pełni podziela te poglądy judykatury, w których wielokrotnie już wyjaśniono, że określenie wysokości należności obciążającej kredytobiorcę z odwołaniem do tabel kursowych ustalanych przez bank, bez wskazania obiektywnych kryteriów oznaczania kursu waluty jest nietransparentne, pozostawia pole do arbitralnego działania banku i obciąża kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz narusza równorzędność stron umowy kredytu (zob. np. wyroki SN: z 26 maja 2022 r., II CSKP 650/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 48 i powołane tam orzecznictwo, i z 13 października 2022 r., II CSKP 864/22, OSNC 2023, nr 5, poz. 50). Takie postanowienia umowne, kształtując prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy są niedozwolone i nie wiążą konsumenta (art. 385¹ k.c., zob. wyroki SN: z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22; z 27 maja 2022 r., II CSKP 314/22; z 9 września 2022 r., II CSKP 794/22; z 28 października 2022 r., II CSKP 902/22). Postanowienia te należy uznać za niedozwolone niezależnie od tego, czy swoboda banku w ustaleniu kursu jest pełna, czy też w jakiś sposób ograniczona, np. w razie wprowadzenia możliwych maksymalnych odchyłeń od kursu ustalanego z wykorzystaniem obiektywnych kryteriów.

Analiza uzasadnienia Sądu drugiej instancji prowadzi do wniosku, że ocena ta nie jest kwestionowana. Przyjęto bowiem, że umowa kredytu nie limitowała swobody pozwanego w ustalaniu kursu waluty, zatem nie tworzyła realnego instrumentu chroniącego powodów przed ryzykiem arbitralności i nadużyć ze strony banku. Odwołanie w umowie do kursu ustalanego jednostronnie przez bank – bez wskazania zasad jego obliczania – umożliwiałoby mu oddziaływanie na wysokość zadłużenia kredytobiorców.

Trafnie natomiast zarzucają skarżący, że Sąd drugiej instancji błędnie uznał za dopuszczalne uzupełnienie umowy kredytu przepisem dyspozytywnym (art. 24 ust. 2 i 3 ustawy o NBP) przez zastosowanie do jej wykonania średniego kursu NBP. Sąd ten pominął również, że klauzula *spreadowa* jest nierozzerwalnie powiązana z ryzykiem walutowym, i powinna być traktowana jako jeden mechanizm indeksacji.

Sąd Najwyższy wypowiadał się bowiem na temat ścisłego powiązania klauzuli ryzyka walutowego i klauzuli *spreadu* walutowego, które to poglądy Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym skargę kasacyjną w pełni podziela. Klauzula ryzyka walutowego nie może funkcjonować bez klauzuli kursowej określającej przeliczenie zobowiązań stron celem ustalenia wysokości ich świadczenia. Z kolei klauzula *spreadowa* nie ma racji bytu w umowie, w której nie zastosowano mechanizmu przeliczeniowego i wynikającego z niego narażenia konsumenta na ryzyko kursowe. W konsekwencji klauzule te składające się na przyjęty w umowach kredytowych mechanizm przeliczeniowy są ze sobą ściśle powiązane, a ich rozszczępienie byłoby zabiegiem sztucznym (zob. wyroki SN: z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22; z 8 listopada 2023 r., II CSKP 2099/22; z 7 lutego 2024 r., II CSKP 1045/22; z 21 lutego 2024 r., II CSKP 225/23).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego ugruntowany jest też pogląd, że klauzule kształtujące mechanizm indeksacji, zastrzeżone w umowie kredytu złotowego indeksowanego do waluty obcej (denominowanego w walucie obcej), określają główne świadczenie kredytobiorcy (zob. np. wyroki SN: z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17; z 9 maja 2019 r., I CSK 242/18; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr 2, poz. 20; z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 3 lutego 2022 r., II CSKP 459/22; z 4 czerwca 2024 r., II CSKP 1213/22, i z 25 lipca 2024 r., II CSKP 1703/22). Odmienny pogląd Sądu drugiej instancji nie ma zatem uzasadnienia, z uwzględnieniem, że również w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej przyjmuje się, iż za postanowienia umowne mieszczące się w pojęciu głównego przedmiotu umowy w rozumieniu art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 należy uważać te, które określają podstawowe świadczenia w ramach danej umowy i które z tego względu charakteryzują tę umowę (zob. wyroki TSUE: z 30 kwietnia 2014 r., C-26/13, Árpád Kásler i Hajnalka Káslerné Rábai przeciwko OTP Jelzálogbank Zrt, pkt 49-50; z 26 lutego 2015 r., C-143/13, Bogdan Matei i Ioana Ofelia Matei przeciwko

SC Volksbank România SA, pkt 54; z 23 kwietnia 2015 r., C-96/14, Jean-Claude Van Hove przeciwko CNP Assurances SA, pkt 33, i z 20 września 2017 r., C-186/16, Ruxandra Paula Andriciuc i in. przeciwko Banca Românească SA, pkt 35). Za takie uznawane są klauzule indeksacyjne (waloryzacyjne), jak i postanowienia odnoszące się do ustalonego w walucie obcej mechanizmu waloryzacji świadczeń (określane niekiedy jako „klauzule ryzyka walutowego”), które wiążą się z obciążeniem kredytobiorcy – konsumenta ryzykiem zmiany kursu waluty i związanym z tym ryzykiem zwiększenia kosztu kredytu (zob. wyroki TSUE: z 20 września 2017 r., C-186/16, Andriciuc i in., pkt 37; z 20 września 2018 r., C-51/17, OTP Bank i OTP Faktoring, pkt 68; z 14 marca 2019 r., C-118/17, Dunai, pkt 48; z 3 października 2019 r., C-260/18, Dziubak, pkt 44).

Sąd drugiej instancji podzielił również ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji, że powodowie złożyli oświadczenia o zapoznaniu się z ryzykiem kursowym umowy kredytu indeksowanej do waluty obcej i o świadomości ponoszenia ryzyka kursowego w związku ze zmianą wartości waluty. Sąd ten jednak nie dokonał oceny skutków takiego oświadczenia kredytobiorców o ponoszeniu konsekwencji ekonomicznych przyjętego ryzyka kursowego. W szczególności, że taki kredytobiorca/konsument powinien być poinformowany w sposób niebudzący wątpliwości co do świadomości, iż zaciągając zobowiązanie ponosi ryzyko zmiany kursy waluty, które z ekonomicznego punktu widzenia może okazać się dla niego trudne do udźwignięcia.

W judykaturze Sądu Najwyższego przyjmuje się, że klauzula ryzyka walutowego zastrzeżona w umowie kredytu indeksowanego podlega kontroli pod kątem abuzywności, jeżeli jest nietransparentna, co należy oceniać z uwzględnieniem informacji udzielonych konsumentowi przed zawarciem umowy. Klauzula taka może być uznana za abuzywną, jeżeli nakłada na kredytobiorcę nieograniczone ryzyko walutowe, które nie zostało zrównoważone innymi postanowieniami umownymi. (zob. wyrok SN z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22, oraz postanowienie SN z 30 września 2022 r., I CSK 2071/22). Wypełnieniu obowiązku informacyjnego nie czyni natomiast zadość uzyskanie od klienta banku m.in. pisemnego oświadczenia, potwierdzającego jego świadomość ryzyka walutowego, akcentującego jedynie kwestie formalne, bez należytej troski o rzeczywiste

zapewnienie konsumentowi pełnej wiedzy o ekonomicznych skutkach spadku wartości waluty i wynikających z tego konsekwencji ekonomicznych.

Zwrócić uwagę należy, że w uchwale składu całej Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, (OSNC 2024, nr 12, poz. 118), Sąd Najwyższy wyjaśnił, że w razie uznania, iż postanowienie umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów. Zgodnie z art. 87 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym uchwała składu całej izby, z chwilą jej podjęcia, uzyskuje moc zasady prawnej i wiąże inne składy Sądu Najwyższego.

Trafny jest zatem zarzut, że wykonanie umowy bez klauzul indeksacyjnych nie jest możliwe, w tym z uwzględnieniem możliwości wykładni umowy kredytu i wypełnienie powstałych w niej luk po usunięciu abuzywnych postanowień indeksacyjnych. Nie można zastąpić kursu z tabeli żadnym innym kursem notowania franka szwajcarskiego do złotego, w tym średnim kursem ogłaszanym przez NBP, a co więcej w orzecznictwie Sądu Najwyższego przed podjęciem uchwały z 25 kwietnia 2024 r. przyjmowano również, że brak jest takich przepisów dyspozytywnych (zob. też wyroki SN: z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22, i z 19 maja 2022 r., II CSKP 797/22). Nie jest też możliwe wypełnienie powstałych w umowie luk po usunięciu z niej abuzywnej klauzuli waloryzacyjnej przez odwołanie się do art. 56, art. 65, art. 354 k.c. czy przepisów prawa wekslowego (zob. też wyroki SN: z 14 czerwca 2023 r., II CSKP 254/22; z 18 kwietnia 2023 r., II CSKP 1511/22, i z 4 czerwca 2024 r., II CSKP 1213/22). Również art. 358 § 2 k.c. nie może mieć zastosowania do umowy zawartej w 2008 r., bowiem przepis ten wszedł w życie 24 stycznia 2009 r. (zob. też wyroki SN: z 23 maja 2023 r., II CSKP 973/22; z 26 kwietnia 2022 r., II CSKP 550/22; z 28 kwietnia 2022 r., II CSKP 40/22; z 14 lipca 2017 r., II CSK 803/16)

Również w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej wprost wyklucza się, aby sąd krajowy mógł zmieniać treść nieuczciwych warunków

zawartych w umowach (zob. wyrok TSUE z 26 marca 2019 r., C-70/17 i C-179/17, Abanca Corporación Bancaria SA przeciwko Albertowi Garcíi Salamance Santosowi i Bankia SA przeciwko Alfonsowi Antoniowi Lau Mendozie i Verónice Yulianie Rodríguez Ramírez). W wyroku z 3 października 2019 r., C-260/18, Kamil Dziubak i Justyna Dziubak przeciwko Raiffeisen Bank International AG, Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej przyjął, że art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 stoi na przeszkodzie wypełnianiu luk w umowie, spowodowanych usunięciem z niej nieuczciwych warunków, które się w niej znajdowały, wyłącznie na podstawie przepisów krajowych o charakterze ogólnym. Stwierdzenie nieuczciwego charakteru takiego warunku w umowie powinno skutkować „przywróceniem” sytuacji prawnej i faktycznej konsumenta, w której powinien się znajdować, w przypadku braku takiego warunku. Oznacza to, że nieuprawnione byłoby zastąpienie przez sąd postanowień niedozwolonych innymi, polegającymi np. na odwołaniu się do kursu walut stosowanego przez Narodowy Bank Polski. Możliwość takiej zmiany umowy przez sąd stałaby w sprzeczności z celami prewencyjnymi dyrektywy 93/13, gdyż przedsiębiorcy wiedzieliby, że nawet w razie zastosowania klauzuli niedozwolonej umowa zostanie skorygowana przez sąd w sposób możliwie najpełniej odpowiadający ich woli, a jednocześnie dopuszczalny w świetle przepisów o niedozwolonych postanowieniach umownych.

W uchwale składu całej Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, Sąd Najwyższy również przyjął, że w razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie. Sąd drugiej instancji błędnie zatem uznał, że niedopuszczalny jest upadek (nieważność) umowy, z uwagi na zamieszczenie w niej abuzywnych postanowień indeksacyjnych, które od początku i z mocy prawa dotknięte są bezskutecznością na korzyść powodów, którzy następco nie udzieli świadomej i wolnej zgody na te klauzule i w ten sposób nie przywrócili ich skuteczności z mocą wsteczną.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego (art. 108 § 2 k.p.c.).

Jacek Grela
[SOP]

Mariusz Łodko

Agnieszka Jurkowska-Chocyk